

Plato *Menon*

dramatisch-historische datering 401 v.C.

Plato

Menon

dramatisch-historische datering 401 v.C.



Ron Jonkvorst

Omslagfoto: *De terugkeer van de tienduizend onder Xenophon*,
Herman Vogel, 19^e eeuw

ISBN: 9789402196320

Eerste druk 2019

© 2019 Ronald Henk Jonkvorst

Inhoud

Onjuiste en correcte datering	5
Inleiding	8
Plato's <i>Menon</i> in beeld	12
<i>Menon</i> , fictie of realiteit	15
De misvatting van 403/402 v.C.	18
Op weg naar 401 v.C.	24
Het jaar 401	33
Van Athene naar Kolossai	36
Conclusie: fictie of realiteit	41
Beknopte bibliografie	44
Noten	50

Plato's *Menon*, dramatisch-historische datering 401 v.C.

Onjuiste en correcte datering

Op een dag, ergens in Athene, voert wijsgeer Sokrates een gesprek over 'deugd' met de aristocratische retoricastudent Menon van Pharsalos die met zijn bedienden logeert bij voormalig democratisch vrijheidsstrijder Anytos. Voor ons de vraag: wanneer speelt deze dialoog?

De dramatische datering van Plato's *Menon* kan alleen zinvol ingevuld, zodra zijn personage Menon wordt geïdentificeerd als één van de historische strategen in Xenophons *Anabasis*. Die militaire expeditie vertrok in 401 v.C. onder leiding van de Perzische satraap Cyrus met als doel zijn broer koning Artaxerxes II Mnemon van de troon stoten. Nadat Cyrus is gesneuveld, levert Menon de achtergebleven legerleiding uit aan Artaxerxes' rechterhand Tissafernes. In zijn commandocentrum, onder het toezien van Zeus, tijdens 'gastvrije' besprekingen over een veilige voortzetting van de aftocht naar Griekenland, worden twintig kapiteins en zo'n tweehonderd soldaten ter plekke neergesabeld, vier generaals de Grote Koning voorgeleid en de keel afgesneden, terwijl ook Menon nooit is teruggekeerd, omdat de ondeugd zelve op bevel van Artaxerxes alsnog is geëxecuteerd in het jaar 400.

De identiteit van Menon geeft reden de dramatische datum van de dialoog zo dicht mogelijk bij het jaar 401 geplaatst te krijgen. Eén van de eersten, zo niet de eerste die een poging deed de handeldingsdatum van *Menon* op 401 vast te leggen was John Sinclair Morrison in *Meno of Pharsalus, Polycrates, and Ismenias* (1942), *The Classical Quarterly* 36, pagina's 57-78. Toch is dit hem niet gelukt. Knelpunt voor Morrison blijkt de veronderstelde overtochtsduur van Athene naar het Klein-Aziatische Kolosai, alwaar Menon zich aansloot bij de reeds verzamelde troepen van Cyrus. Helaas heeft Morrison zijn inschatting voor de benodigde reisduur niet nagerekend en op basis van gissing stelde hij de dramatische datum voor de veiligheid een jaar terug, abusievelijk rond de winter van 403/402 v.C.

Hoewel men niet zo zeker is, wordt deze datum toch eenvoudig geaccepteerd en gemakshalve steeds weer esoterisch gekopieerd. Een vermaard historicus van de wijsbegeerte, William Keith Chambers Guthrie in *A History of Greek Philosophy*, deel IV blz. 236 bijvoorbeeld, geeft in voorzichtige bewoordingen aan dat de dramatische datum van 403 of vroeg 402 genomen zou mogen worden en voor details verwijst Guthrie naar Richard Stanley Bluck, *Plato's Meno*, Cambridge, 1961, blz. 120-123, die op zijn beurt vertrouwdde op het zo-even genoemde werk van Morrison uit 1942. Men begrijpt, dit is slechts een greep uit de eindeloze rij ongecontroleerde verwijzingen naar elkaar van genommeerde onderzoekers. Maar eerlijk is eerlijk, zij houden oprecht gezamenlijk een slag om de arm voor de datering.

Wij zullen zien dat we meer grip op Plato's *Menon* krijgen en de appreciatie van dit meesterwerk alleen maar toeneemt, als wij de historiciteit aan de ene kant en de literaire dramatiek aan de andere kant voldoende uitgraven. Zodra beide elementen in hun specifieke balans worden geplaatst te midden van de kritieke context die het jaar 401 uitmaakt, dan krijgt het werk z'n verdoemde en tegelijk zo heldere, komische glans terug die het ooit had. De veelgehoorde kritiek, als zou Plato zich niet erg bekommerd hebben om nauwkeurige aanduiding van tijd en plaats, kan voor de *Menon* niet langer staande gehouden worden. Was dit wel het geval, dan zou iedere discussie over datering onzinnig zijn en hadden pleitbezorgers voor respectievelijk 403, 402 of 401 elk evenveel recht van spreken. Maar eenmaal gekoppeld aan *Anabasis*, blijkt na rijp beraad dat Plato geen anachronisme heeft toegelaten. Sterker, de historiciteit van 401 helpt interpretatie van Xenophons *Hellenika* en Xenophons biografie ontsluiten en geeft nadere invulling aan zowel Plato's *Brief VII* als aan Aristoteles' *'Athēnaíoon politeía*, waarbij wij aan de hand van Thoukydides' *Peloponnesische Oorlog* terloops zullen zien dat we nuanceringen moeten aanbrengen in verouderde gedachten over Hellas' scheepvaart in het winterseizoen.

Met de publicatie van *Menon* zo'n vijftien jaar nadien, rond 386, bracht Plato de omstreden Grieks-Perzische betrekkingen, de grimmige borging van Attika's democratie en het hieropvol-

gende drama dat oligarch Xenophon met generaal Menon in Mesopotamië moest doorstaan terug in herinnering bij zijn contemporaine lezerspubliek. Hebben we zijn literaire intentie en de historisch te berekenen puzzelstukjes terug op de juiste plek, dan zal eenieder overtuigd zijn dat Plato's *Menon* speelt in het jaar 401 v.C.